

FEKETE RITA

A szemléletmód vagy a lehetőségek korlátjai?

A közkönyvtárak szolgáltatásainak összehasonlítása a public library és a népkönyvtári modell jellemzői alapján

Előszó

A könyvtárak szerepe az évezredek alatt folyamatosan változott és fejlődött. Kezdetben elsődleges szerepe az őrzésnek volt, később a könyvtárak differenciálódásával, majd a mai könyvtártípusok kialakulásával előtérbe került a szolgáltatás, a tudás átadásában való közreműködés. E hosszú fejlődéstörténet során esetenként – a szolgáltató szerep megtartása mellett – legalább ilyen fontossá vált maga a könyvtáros szakma és az általa végzett újítások, innovációk, az új társadalmi kihívásokhoz történő alkalmazkodás. A mindenkori változásokhoz történő alkalmazkodás az egyik meghatározó faktora a könyvtárak évszázadokon átívelő megmaradásának, a szakma és az intézményrendszer kontinuitásának.

Napjainkban is hasonló tendencia érvényesül. A világban bekövetkezett és prognosztizálhatóan egyre inkább gyorsuló változások mindegyike megköveteli a könyvtárártól, a könyvtárosoktól az újító, kezdeményező és alkalmazkodó képességet. A profitorientált és termékközpontú világban a közkönyvtáraknak fel kell ismerniük, hogy nekik is mint non-profit intézménynek szükségük van a könyvtári, szolgáltatási marketingre és menedzsmentre. Mindemellett nem hagyhatják figyelmen kívül a felhasználók igényeit, akik a szolgáltatások sokszínűségét, gyorsaságát várják. Mindez összekapcsolódik a könyvtár tradicionális feladataival, tovább erősíti azt: a tudományos információhordozók összességének gyűjtése, feldolgozása, megőrzése, hozzáférhetővé tétele és szolgáltatása.

Mit is jelent a használó-központúság, hogyan lehet egyszerre tudományos, információs tár- és szolgáltatóház, valamint rekreációs, közösségi központ a könyvtár? Mi a feladata és a szerepe a könyvtáraknak a jelenben, és vajon a múlt tényleg hatással lehet a jövőre? Ezekre a kérdésekre kerestem a választ a XXI. századi szolgáltatások tükrében. Hiszen mi más mutathatná meg eredményesebben a könyvtárak szerepvállalását, hasznosságát a társadalomban, mint a felhasználók által igényelt és számukra nyújtott szolgáltatások.

A kutatásomban a nyilvános könyvtárak őshazája Amerika és Anglia állnak szemben Magyarországgal, ahol kezdetben a népkönyvtári modellt részesítették előnyben. A két modell nyomán kialakult szemléletmód esetenként eltérően vall a könyvtár szerepéről, gyakran másként értelmezi a felhasználó érdekét, de más jellemzi a szolgáltatásaikat, a gyűjteményüket, a könyvtárügyhöz való hozzáállásukat is. Az összehasonlítás szó hallatán számos kérdés merülhet fel. Az alapkérdés, hogy egyáltalán összehasonlíthatók-e a gazdaságilag igen eltérő, ezért társadalmi potenciáljukban nagyon különböző lehetőségeket biztosító, kultúrájukban és tradícióikban, könyv- és könyvtári kultúrában egymástól ennyire különböző országok? Mi lehet a közös pont?

Már a kutatásom kezdetekor tisztában voltam vele, hogy ezt az alapvető szempontot nem lehet majd figyelmen kívül hagyni. Akkor miért is választottam ezt a három országot? Erre a kérdésre a választ, hogy éppen a nagy különbözőség és a mögötte rejlő okok felderítése, faggatása fogott meg. Témaválasztásomat és annak aktualitását tovább erősítette, hogy az Európai Unió könyvtárügyekben illetékes szakmai szervezetei éppen napjainkban igen intenzíven foglalkoznak a tagországok könyvtári, könyvtárügyi, könyvtár-politikai kérdéseivel. Ezért nem hagyhattam figyelmen kívül azokat az elemzéseket és értékeléseket, állásfoglalásokat sem, amelyeket az EBLIDA és az Európa Tanács fogalmazott meg, és amelyek az Európai Unió tagországok könyvtári ellátása, szolgáltatási rendszere közötti jelentős különbségek, továbbá az azok mögött meghúzódó ellentmondásos helyzet okainak feltárására, enyhítésére, hosszabb távon pedig feloldására vállalkoznak.¹

Könyvtárhasználóként és könyvtárosként egyaránt lenyűgöztek és kíváncsivá tettek azok a külföldi könyvtári példák, ahol a szolgáltatások tradicionálisan könyvtári jellege mellett megjelentek olyan modern elemek, melyekkel a könyvtár fel-

---

¹ E folyamat meghatározó állomása volt a 2000. január 20-án, Strasbourghban, az Európa Tanács Kulturális Együttműködési Bizottsága, valamint az EBLIDA által a könyvtári jogszabályokra és a könyvtárpolitikára vonatkozó irányelvek közzététele. Ám ugyanazokban a szakmai körökben, amelyek még alig egy évtizede a könyvtárügy országokénti önálló törvényi szabályozását szorgalmazták, napjainkban új értelmezések, megközelítések jelentek meg, új szempontok merültek fel. A korábban egyértelműen elutasított közös európai könyvtárpolitika és egységes könyvtári rendszer kérdése ma már nem mint elvetendő, hanem nagyon is megfontolandó kérdésként fogalmazódik meg. A szemléletváltozást hozó és a változásokat kényszerítő lépéseket leginkább az Európai Unió tagországok könyvtárainak igen eltérő teljesítőképessége erősítette. Mind a politikusok, mind pedig a könyvtárszakmai körök egyetértenek abban, hogy a törvényi szabályozás egységesülési folyamatában elért eredmények ellenére is, az egyes országok igen eltérő könyvtári potenciálja erősen akadályozza az Európai Unió állampolgárainak egyenlő és korlátlan kulturális, oktatási és információs szabadságát, valamint a szabad véleménynyilvánítás jogának gyakorlását. Mindezek nyomán úgy tűnik, hogy a könyvtárak törvényi szintű szabályozásának kooperációs kezdeményezései nem voltak eléggé hatékonyak, csupán korlátozottan érték el céljukat. Többnyire azokban az országokban hoztak szakmai eredményeket, ahol már korábban is megfelelő színvonalú könyvtári ellátásban részesültek az állampolgárok. Mivel a jogalkotási folyamat integrációja nyomán átütő eredmények nem születtek, ezért az EBLIDA újabb irányokat kíván meghatározni. Ennek érdekében nemzetközi párbeszéd indult, amelynek főbb eseményeit és eredményeit a 2005-ben életre hívott nemzetközi NAPLE Fórum (National Authorities on Public Libraries in Europe) és konferenciák jelzik. 2009 májusában, Bécsben, A Library Policy for Europe címmel és tematikával megtartott közös EBLIDA-NAPLE fórum és konferencia az úgynevezett Bécsi Nyilatkozat (Wiener Erklärung) közzétételével zárult, és abban a közös európai könyvtárpolitikához vezető legfontosabb összetevőket, továbbá az Európai Bizottság számára szóló feladatokat határozták meg. A fórum felszólította az Európai Bizottságot, hogy tegyen lépéseket a legfontosabb és legsürgetőbb feladatok megvalósítására. A Nyilatkozat közzétételével az EBLIDA és a NAPLE közös fóruma jelentősen eltért a korábban képviselt állásponttól. Az EU-tagországok eltérő fejlettségű és teljesítőképességű könyvtári kultúrája és ellátottsága, amely magában hordozza az állampolgárok információs, kulturális, demokratikus jogainak gyakorlásához szükséges feltételek egyenlőtlenségét, mind a politikai, mind pedig a szakmai képviselő körében elfogadhatatlan. Ezért vált szükségessé a korábbi koncepció megváltoztatása.

használója úgy érezte, mintha ügyfele lenne egy olyan szolgáltató intézménynek, ami azt figyeli, hogyan tudja személyre szabottan és minél hatékonyabban kielégíteni az emberek igényeit. Mikor megkezdtem ennek a kutatását nem gondoltam volna, hogy egészen a XIX. századig fogok visszajutni és igazolni azt, hogy nem minden esetben csak a pénz jelentheti a korlátokat az országok közkönyvtárainak felzárkózása között. Azért választottam Angliát, mert itt kezdődtek meg azok a tárgyalások, melyek az első közkönyvtári törvény alapját képezték a public library modell szemléletének tükrében. Így talán nem túlzás azt állítani, hogy azok a gondolatok, melyeket az 1850-es törvényben megfogalmaztak a public library modell egyik őshazájává tették az országot. Magyarország esetében egyértelmű volt a választás, azon túl, hogy a népkönyvtári modell szemlélete alapján kezdte meg könyvtárai fejlesztését ez az ország a hazám és az otthonom, így egyértelmű volt, hogy tudni szeretném, mitől tűnnek egyformának az országok közkönyvtári szolgáltatásai és mégis mitől különböznek ennyire a hazai szolgáltatásoktól. Másrészt az érzelmi kötődésen kívül jól tudjuk, hogy a magyar könyvtárügy kutatási szempontból is összetett, árnyalt és rendkívül érdekes képet mutat.

A public library és a népkönyvtári modellről sokan úgy vélekednek, hogy azok már a múlt részei, sajátos ismertetőjegyeik mára eltűntek az egyes országok könyvtárügyéből. Ám kérdés, hogy a modellek több évtizeden át tartó szemléletalakító hatásai valóban elmúlhatnak-e, elmúltak-e nyom nélkül a közkönyvtári ellátás minőségéből?

Kitekintés: a két közkönyvtári modell kialakulása, jellemzői, elterjedésük

A nemzeti öntudatra ébredés, az egyre inkább művelt és művelődni vágyó társadalmi rétegek tömeges igényéből eredően a polgári állam egyre inkább saját feladatai körébe emelte a könyvtári ellátásról való gondoskodást; a nyilvános könyvtárak és főként a köz- és közművelődési célú könyvtárak működésének szabályozását és részleges finanszírozását. Ez a folyamat országonként ugyan nem jelentősen, de mégis eltérő időben, más-más sajátosságokkal valósult meg. A különböző fejlődési sajátosságok mentén mégis kitapintható és jellemző, hogy a világban két domináns közkönyvtári modell jött létre. A két modell egymástól eltérő sajátosságainak hatásai – nem kizárólag az ellátási modell dominanciájától függően, hanem más, főként gazdasági és társadalmi, politikai és kulturális berendezkedés által is meghatározottan – ma is érzékelhetők az egyes országok könyvtárügyében, valamint a könyvtárak szolgáltatásaiban. A két közismert modell egyike az angolszász területeken kialakuló és Skandináviában is elterjedt „public library”, azaz nyilvános (köz)könyvtár, a másik pedig a Közép- és Kelet-Európában meghonosodott népkönyvtári rendszer, melynek feladata az állami közellátás biztosítása volt. Fontos megemlíteni és semmiképp sem mehetünk el amellett a tény mellett, hogy bár a két modellnek különböző, olykor egymástól nagyon is eltérő vonásai vannak, mégsem jelenthető ki, hogy kölcsönhatásuk ne lett volna, vagy hogy ma is ne lenne az érzékelhető.

Public library vagyis a nyilvános (köz)könyvtár²

A nyilvános könyvtárak őshazája Amerika és Anglia. Ezekben az országokban már nagyon korán törvény szabályozta – Angliában 1850-re tehető az első könyvtári törvény megszületése, melynek vezéralakjaiként említik Edward Edwards-ot és William Ewart-ot – a közkönyvtárak felállítását.³ A törvény értelmében a polgárság könyvtári adóból tartotta fent a könyvtárakat. Előfordult, hogy az állam éves segélyek kiosztásával járult hozzá a fenntartásukhoz, fejlődésükhöz.

A public library vagy régi elnevezésén free library egyértelműen meghatározza, hogy a könyvtár mindenki számára nyitott, szabad és elérhető. Az iskola mellett és után mint nevelő és kulturális intézmény vesz részt a polgárság életében. Működésének céljai közé tartozik a közoktatásban való szerves részvétel, a lakosság általános műveltségének kiterjesztése, bővítése, az iskolán kívüli oktatás segítése. Ez utóbbi a korszak meghatározó jelentőségű művelődési mozgalmának eredményeként fejlődött ki, amit felnőttképzésnek is szokás nevezni, angol nyelvterületeken pedig az University Extension a megfelelője.

A public library már ekkor egyfajta szolgáltató intézményként definiálta magát, hasznos intézményként akart funkcionálni és elsősorban a polgárság számára. Ennek megfelelően biztosította a jó megközelíthetőséget, a hosszú hétköznapi, hétfégi esetenként ünnepnapra nyitva tartást. Az állomány alakításakor biztosítani kellett mindazt a tudást és ismeretet, ami a mindennapi élet elméleti és gyakorlati szintű boldoguláshoz szükséges, így nem volt kérdéses, hogy a szépirodalmi, szórakoztató, tájékoztató, ismeretterjesztő, ifjúsági irodalmak mellett megjelentek a tudományos művek is. Az információknak, amiket közvetített minden esetben naprakésznek kellett lenniük, olyan aktuális problémákat kellett kezelniük, amelyek közvetlenül is érintették a polgárság életét. Az épületekben külön hírlap-, folyóirat- és olvasóterem állt a felhasználók rendelkezésére, több helyütt gyermek- és ifjúsági részleg, valamint vakoknak kialakított külön gyűjteményt és terem hozzáférést biztosítottak. A kézikönyvtárban szótárak, enciklopédiák, lexikonok, bibliográfiák és egyéb „*utána nézésre*”⁴ alkalmas könyvek voltak.

² E fejezet összeállításánál az alábbi dokumentumokra támaszkodtam. Ferenczi Zoltán: Népkönyvtárak, vándorkönyvtárak, ezek szervezése és az eseteli könyvtárak kérdése. In: Az 1907. évi szabadtanítási kongresszus naplója. Bp.-Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 1997. 352-379 p.; Uő. A népkönyvtárak nemei. In: Múzeumi és Könyvtári Értesítő (1907-1918) 1907/3-4. füzet 155-163 p. Digitalizált változata elérhető a <http://digitalia.tudaskozpont-pecs.hu/?p=2927> URL címen keresztül; Uő. A könyvtártan alapvonalai. Bp.: Athenaeum, 1903. Digitalizált változata elérhető a <http://digitalia.tudaskozpont-pecs.hu/?p=3146> URL címen keresztül; Katsányi Sándor: A főváros könyvtárának története. I. kötet 1945-ig. Bp.: FSZEK, 2004. 85-86 p.; Sipos Anna Magdolna: "...hogyan eljuthasson a művelődés legelső eszköze, a jó könyv minden magyarhoz, aki olvasni tud és olvasni szeretne." In: Sipos Anna Magdolna (szerk.): A kultúra anatómiája, a kultúra anatómusa. Tanulmánykötet a 65 éves Agárdi Péter tiszteletére. PTE FEEK, 2011. 231-266 p.; Tóth Gyula: Áttörések. A public library megjelenése, első térhódítása Magyarországon. In: Könyvtári Figyelő 45. évf. 1999. 2. sz. 223-235 p.

³ Sonnevend Péter: Az angolszász közkönyvtár létrejöttje. Az 1850-es törvény születése és végrehajtása. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros 12. évf. 2003. 11. sz. 37-54. p.

⁴ Ferenczi Zoltán: A könyvtártan alapvonalai. Id.m. 102. p.

A könyvtári funkciók mellett a nyilvános könyvtár egyben a kultúra, a kultúra-közvetítés, a köz művelődésének intézménye is volt. Előadótermei adtak otthont közös olvasóestek és író-olvasó találkozóknak, vagy akár az ingyenes tudományos előadásoknak. A művészetek kedvelőinek kiállító terem biztosította a szabadidő hasznos eltöltését a könyvtárban. Máshol a könyvtárak hangversenyteremmel egészültek ki. Struktúráját, rendszerét tekintve a public library modell három részből épült fel: 1. központi könyvtár, mely a város központjában volt található, a könyvtár gyűjteménye ide volt centralizálva, ez biztosította a szolgáltatások legszélesebb körét. 2. A fiókkönyvtárak, melyek célja, hogy a város különböző pontjain, főként a külváros negyedeiben biztosítson könyvtári hozzáférést a polgároknak. 3. Kiadóhelyek, melyek a könyvek kölcsönzését voltak hivatottak ellátni.

A népkönyvtárak⁵

A népkönyvtárak Közép- és Kelet-Európában alakultak ki azzal a céllal, hogy a köznép, a tömegek, azon belül is főként a városiasodással, az ipari tevékenység térhódításával rohamosan növekvő a munkásosztály erkölcsi, vallási, politikai tanítását és hazafias nevelését szolgálják.⁶ Mindezekon túl azonban a társadalom egyéb rétegei számára is jöttek létre hasonló intézmények.

Ferenczi Zoltán meghatározása szerint a népkönyvtár nyilvános oktatásra, erkölcsi és szellemi önművelésre szolgáló intézmény. A nemzet tagjainak nevelését a tömegnevelést hivatott képviselni, azt a fajta szabadtanítást, amire az egyének az iskola utáni élete végéig szüksége van. A nyilvános közkönyvtárral ellentétben a népkönyvtárakat az állam és a helyi hatóságok, helyi közösségek tartották fent. Ezen kritériumok alapján erősen válogatott gyűjteménnyel rendelkeztek. Minden esetben a nemzeti irodalmat helyezték előtérbe, az adott ország szépirodalmi művei voltak a hangsúlyosak. Másodsorban a gyakorlati életben való eligazodást segítő főként periodikumok, mint például a politikai lapok és a közéleti témájú hírlap és folyóirat irodalom volt kedvelt. Némely országban pedig szerény mértékben és esetenként kissé elavult tartalommal, de helyet kaptak a természettudományi témájú, ismeretterjesztő lexikonok, atlaszok, képek, enciklopédikus művek. Egyes esetekben arra is figyeltek, hogy vidéken a könyvtár gyűjteménye az ott élők foglalkozásaihoz igazodva legyen kialakítva.

A népkönyvtárak állománya, szolgáltatása összehasonlítva a nyilvános közkönyvtárakéval, jóval szerényebb volt. Olvasótermeikre, ha voltak is, egyáltalán nem vagy alig fordítottak figyelmet. Nem az volt a fő cél, hogy az olvasót ott tartsák a könyvtárban, hanem, hogy mindenekelőtt kölcsönzéssel a hatóságok, szakmai testületek által megfelelően tartott irodalmat adják a kezébe. Ugyanakkor a gyűjteményét minél szélesebb körökhöz akarta eljuttatni, éppen ezért az angol, amerikai

⁵ Ferenczi Zoltán: Népkönyvtárak, vándorkönyvtárak... Id. m. 352-379 p.; Uő. A népkönyvtárak nemei. Id. m.; Uő. A könyvtártan alapvonalai. Id. m.; Sipos Anna Magdolna: "...hogyan eljuthasson a művelődés... Id. m.; Szabó Ervin: Általános irányelvek népkönyvtárak könyveinek megválogatására. In: Az 1907. évi szabadtanítási kongresszus naplója. Bp.-Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 1997. 383-392 p.; Tóth Gyula: Áttörések. Id. m.

⁶ A népkönyvtári rendszer nevelő funkciójára a 18-19. században elterjedt és ható aufklärismus, azaz a felvilágosodás volt hatással. Az aufklärismus fontos nevelési elve volt a hűséges, a jó állampolgárok személyiségének kialakítása. E célt a társadalom teljességére ható (állami) köznevelési (öffentliche Erziehung) folyamat eredményeként kívánta elérni.

fiókkönyvtárhoz hasonlatos vándor- mai néven mozgókönyvtárakat hoztak létre. A fiókkönyvtár céljával megegyezően a vándorkönyvtár lényege is az volt, hogy a távol eső helységeket – ebben az esetben, mint a falvak, telepek és tanyák – is el tudja látni olvasmányokkal. Színvonalát tekintve azonban mégsem tudott olyan minőségig eljutni, mint a nyugati modell. Nevéből adódóan kevés időt töltött egy helyen, mindezt kicsi – csak a legszükségesebb mennyiségű – könyvkészlettel tette.

Századfordulós viták

Világszinten és hazánkban is kevésbé ismertek azok a magyarországi századfordulós viták, melyek keretében a public library kontra népkönyvtári modell szemléletmódja és azok képviselői harcoltak egymással.

Az 1876-ban létrejött Magyar Könyvszemle megfelelő fórumot biztosított a könyvtártudomány szakembereinek arra, hogy megosszák egymással a hazai és nemzetközi tapasztalataikat. A világ első könyvtári törvényének megszületése után néhány évtizeddel már külföldi szakirodalmi hivatkozásokat találunk e lapban, melyek igazolják, hogy a szakma figyelemmel kísérte és követendő mintaként tartotta számon a nyugat európai országok – kiemelve az Egyesült Államokat és az Egyesült Királyságot – könyvtári modelljét a public libraryt. Ennek legfőbb okait abban kell keresnünk, hogy Magyarországon is megoldást kellett találni a gyermekek és ifjúság könyvtári ellátására, valamint részt kellett venni a nemzetközi bibliográfiai fórumok munkájában. Látva a nyugati könyvtárak példáit előkerült a kérdés, hogy vajon jó irányba haladunk-e? Jól van-e definiálva Magyarországon a könyvtár fogalma és szerepe, a könyvtári ellátás modellje?

„A különböző könyvtártípusok időszzerű feladatai között elsősorban a közkönyvtári, továbbá az ifjúsági és az iskolai könyvtárak kérdései, illetve az ilyen könyvtárak potenciális használói rétegeinek könyvtári igényeit szolgáló lehetőségek részletezései szerepeltek a szakirodalomban. E témával szorosan összefüggött, hogy a tömegek könyvtári igényeit kielégítő közkönyvtári szolgáltatások működési modellje többféle utat követett. A módszerek, tapasztalatok terjedésével a két nagy modell (népkönyvtár-Public Library) közötti határvonalak kezdtek elmosódni, és az egyes országok gyakorlatában – még a népkönyvtári rendszer bölcsőjének számító Németországban is – már közel sem vegytisztán az egyik vagy a másik, hanem egyre inkább a két modell ötvö-zete biztosította a közkönyvtári ellátást.”⁷

Ezek a kérdések, problémák azonban nem csupán hazánkban, hanem más európai országokban is felmerültek. A német és a példaként állított amerikai-angol közkönyvtári modellek mellett Magyarország figyelemmel kísérte a hozzánk sok szempontból hasonló helyzetben lévő olaszok könyvtárügyét is.”⁸

A magyar könyvtárellátási modell vitájában a korszak neves „szakfőrfiai” közül szinte mindenki megszólalt. Többek között Szabó Ervin, aki a főváros számára álmódta meg az első magyar központosított könyvtári szolgáltató rendszert, a hozzá

⁷ Sipos Anna Magdolna: A Magyar Könyvszemlétől Ferenczi Könyvtártaanáig. A magyar könyvtári szakirodalom hivatkozásainak és szakirodalmi szemlészésének vizsgálata a magyar könyvtárügy kialakulásának évtizedeiben, 1876-1920-ig. Kézirat. 2012. 8. p.

⁸ A bekezdés összeállításához Sipos Anna Magdolna által kézirat formájában hozzáférhető kutatási eredményeit használtam fel. Sipos Anna Magdolna: A Magyar Könyvszemlétől Ferenczi Könyvtártaanáig. Id.m. 13 p.

tartozó fiókhálózattal; Gulyás Pál, akit Szabó Ervin legfőbb ellenfeleként tart számon a szakirodalom; Ferenczi Zoltán, aki nyitott volt a public library modell felé, ám irányelvei kidolgozásakor mégis mérsékeltebben állt a kérdéshez.⁹ Nem feledkeztünk el báró Wlassics Gyuláról a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium vezetőjéről, aki 1895. január 15-től 1903. november 30-ig, közel nyolc éven át, három kormány ideje alatt irányította a közgyűjtemények sorsában kormányzati szinten is egyre nagyobb felelősséget, egyre nagyobb szerepet vállaló és egyre több állami intézkedést megjelenítő Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumot. Ezt követően pedig 1903 és 1921 között a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanácsának továbbá a Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségének elnökeként meghatározó személyisége volt a magyar közgyűjteményügy alakulásának. Az általa e feladatban tevékenyen is támogatott, illetve általa irányított szervezetek listája: Országos Múzeum és Könyvtárbizottság, Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetség, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Tanács, valamint a Múzeumok és Könyvtárak Országos Főfelügyelősége. Wlassics egyértelműen a public library modell mellett tette le voksát; jól ismerte sőt támogatta is külföldi minták honosítását továbbá azt, hogy magyar szakma képviselői alaposan ismerjék a nemzetközi könyvtárügy helyzetét, és ennek megfelelően próbálta meghatározni a szakmai szervezetek feladatait. Igyekezett minél több állami támogatást szerezni a könyvtárak létesítéséhez és fenntartásához, szerette volna megoldani a vidéki könyvtári ellátást és a könyvtárak közötti országos együttműködést. Határozott véleménye volt arról is, hogy az iskolán kívüli oktatás és felnőttképzés (University Extension) színtere csakis egy jól felépített, olvasóteremmel/olvasótermekkel és megfelelő állománnyal ellátott, közösségi programokkal tarkított könyvtári rendszer lehet, mely nyitva tartásával alkalmazkodik a felhasználó szabadidejéhez.¹⁰

A rengeteg érvelés és ellenérvelés a népkönyvtár és a public library mellett és ellen nem hozott megoldást, sajnos már sosem fogjuk megtudni, hogy mi lett volna annak a vége, de fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy ha nem is kizárólagosan az amerikai-angol mintát követve, de a szakmai többség hajlott az ebbe az irányba mutató változásokra. Ennek legfőbb oka abban keresendő, hogy a korszak meghatározó szakembereinek körében is egyre inkább nyilvánvalóvá vált: a hazánkban meghonosított népkönyvtári modell nem képes kielégíteni a művelődés, a szabadidős és kulturális programok, az iskolán kívüli oktatás iránt felmerülő igényeket. A jelentős állami szerepvállalással létrehozott gyűjtemények folyamatos fejlesztése, valamint a népkönyvtárak számának további növelése meghaladta az anyagi lehetőségeket, sőt a folyamatos gyűjteményi fejlesztés hiánya miatt a korábban létrehozott kollekciók is úgymond „besültek”, a művek elolvasása után elveszítették az olvasói érdeklődést;

⁹ Ferenczi Zoltán: A népkönyvtárak nemei. Id. m. Tóth Gyula: Áttörések. Id. m. Ferenczi Zoltán: Népkönyvtárak, vándorkönyvtárak, ezek szervezése és az eseteli könyvtárak kérdése. Id. m.

¹⁰ Sipos Anna Magdolna: „...hogyan eljuthasson a művelődés legelső eszköze, a jó könyv minden magyarhoz, aki olvasni tud és olvasni szeretne.” Id. m. Uő. „...ha könyvet nem adunk a nép kezébe, nem képes magát tovább művelni...” In: Németh Balázs (szerk.): Andragógiai kutatások és fejlesztések. Tisztelgő tanulmánykötet Koltai Dénes egyetemi tanár tudományos szervezői és kutatói munkássága előtt. PTE FEEK, 2012. 303- 314 p.

lényegében ez a modell elavulttá vált. És bár az első világháború kíméletlenül beleszólt a kérdés eldöntésébe, senki nem felejtette el, hogy az megválaszolatlan maradt.

A XX. század eseményei, melyek elvezettek az 1976-os 15. számú törvényerejű rendelethez

A XX. században bekövetkező háborús események nyomán a nemzeteknek érthető módon nem a könyvtárügy fejlesztése volt a legfontosabb feladata, jóllehet van arra is példa, hogy ezekben az évtizedekben indult jelentős fejlődésnek egy-egy ország könyvtárügye. A második világháborút követően az elsődleges feladat a mentés, a romok eltakarítása és a károk felmérése volt, nem volt ez másként a könyvtárak esetében sem. Magyarországnak nemcsak a háború okozta rombolás, pusztítás és pusztulás volt az egyetlen problémája, azt is el kellett döntenie, hogy a könyvtár milyen szerepben folytassa tovább a tevékenységét. Továbbra is maradjon meg a nemzetnevelő szerepe a népkönyvtárral, vagy egy új ideológiai szemlélettel építsék ki azt a public library modellt, amiért már a XIX. század végén, XX. század elején is sokan harcoltak. Ennek eldöntésében nemcsak a könyvtáros szakma képviselői és az állam, hanem a Szovjetunió jelenlétének ténye is szerepet játszott.¹¹

Bár 1945 és 1948 között voltak olyan kezdeményezések, melyek határozottan a könyvtári rendszer mindenki által történő hozzáférhetőségére és a szolgáltatások elsődleges érdekeinek megvalósulására helyezte a hangsúlyt¹², ám ezek nem érthettek célt a monolitikus hatalomra törekvő, majd hatalomra jutó ideológiai nézetekkel szemben. A szovjet típusú diktatúra kiépítésének kezdetével lényegében eldőlt a mérleg nyelve a népkönyvtárak irányába. Ennek okát ismét az engedelmes polgárok nevelési szándékában kell keresnünk, de kétségtelenül hozzájárult az is, hogy a Szovjetunióban is ez a modell érvényesült; ezt kellett tehát hazánkban is követni. Ahhoz, hogy totális diktatúra kiépülhessen szükség volt a könyvek által nyújtott marxista, leninista ideológia terjesztésére, a könyvtárak Lenin által megfogalmazott pártosságára. E szempontok betartására és betartatására a public library modell nem lehetett alkalmas. Különösen az a felfogás nem illett a totális diktatúra nevelési elveiben, mely szerint könyvtárhasználó igényeit kell elsősorban figyelembe venni, és a könyvtárnak, mint szolgáltató intézménynek kell működnie.

Az 1952. évi miniszteri tanács határozata alapján a falvakban lévő könyvtári ellátásról a helyi tanácsoknak kellett gondoskodnia. Következményként Magyarországon tömegével állították fel a falusi kiskönyvtárakat. Majd a kormány ezt követő intézkedéseinek hatására az ország tele lett falusi, járási, megyei, városi és szakszervezeti könyvtárakkal, melyek gyűjteményei továbbra sem biztosították a minőségi könyvtári ellátást. Állományuk kicsi és gyenge volt, az együttműködés kevéssé jellemezte őket, ha volt is köztük kooperáció, az is inkább a módszertani irányítást

¹¹ Sipos Anna Magdolna: „...hogyan eljuthasson a művelődés... Id.m.; Uő. „...ha könyvet nem adunk a nép kezébe... Id.m.

¹² A rendeleti úton megalakult Országos Szabdművelődési Tanács az ország lakosainak kulturális összefogását és együttélését, valamint az iskolán kívüli szabadnevelést, a kulturális programok (kiállítások, felolvasó estek, diskurzusok) sokszínűségét és elérhetőségét tűzte ki célul. A mindezeknek helyet adó intézményben pedig a közkönyvtárakat látta. Sipos Anna Magdolna: „...ha könyvet nem adunk a nép kezébe... Id.m.

jelentette.¹³ A diktatúra enyhülése és a tény, hogy ez a fajta könyvtári rendszer kiépítése nem megoldás minőségi könyvtári ellátásra, elvezetett ahhoz, hogy az 1960-as években a könyvtáros szakma képviselői körében ismét visszatértek a public library modellhez, és már alapjaiban akartak megválni a népkönyvtári modelltől.

E szemléletmód-váltás vezetett az 1968-as, úgynevezett „public library”- csatához. Annak egyik vezéralakjaként Sallai Istvánt említi a szakirodalom, aki az elsők között merete kimondani, hogy a népkönyvtártól gyökeresen el kell szakadni. A Békéscsabai Megyei Könyvtár Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács ülésén olyan öt éves tervet vázolt fel, melyek között első pontként szerepelt, hogy a közkönyvtáraknak minden körülmények közt olyan általános és tudományos könyvtár típusnak kell lennie, amely képes kielégíteni a lakosság általános igényeit. Továbbá: javítani kell a prézens állományt, a folyóirat ellátást; megfelelő tájékoztató, külön gyermek és ifjúsági részleggel kell rendelkeznie.¹⁴ Ez a szemléletmód azonban ekkor még túl korai volt és túlságosan távol állt a politikai berendezkedés ideológiájától.

A 70-es években már jól érzékelhető volt a világban bekövetkező változások jelenléte Magyarországon is. Ezek a változások főként az információk rendkívüli mennyiségű gyarapodásából és differenciálódásából fakadtak. Megnőtt a szakirodalom iránti érdeklődés, ennek fényében a könyvtárak nem halogathatták tovább a public library szemlélet előtérbe kerülését. Fel- és egyben elismerték, hogy a könyvtáraknak komoly tájékoztatói szolgáltatás biztosítására kell törekedniük, aminek a felhasználók igényeihez kell igazodnia. 1976-ban született meg a 15. számú törvényerejű rendelet, melyben először jelenik meg a könyvtár szerepe szolgáltató intézményként nem pedig kizárólagosan népnevelőként. A törvényerejű rendelet szorgalmazta a szakirodalmi ellátás növelését és tájékoztatásának szerepét, a könyvtárak szolgáltatásainak korszerűsítését, valamint a hatékony együttműködést a könyvtári rendszer tagjai között. Meghatározta a könyvtári típusokat és azok feladatköreit, rendelkezett arról, hogy a felhasználó a könyvtári rendszer egészéről tájékoztatást kaphasson, a helyi könyvtárak közvetítsék a központi szolgáltatásokat a felhasználók felé.¹⁵

A kutatás eredményei és a hasznosíthatósága

A kutatásom meglehetősen hosszú utat járt be: a XIX. századi polgárosodás eredményeként létrejövő egyetemes változások az országok könyvtárpolitikáját is érintették,

¹³ Sallai István: Közművelődési könyvtárügyünk fejlődési iránya. (Előterjesztés az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 1968. évi június 19-i békéscsabai ülésére). In: Könyvtári Figyelő 45. évf. 1999. 2. sz. 244-255 p. http://epa.oszk.hu/00100/00143/00030/sallai_h.html 2012.03.02.; Futala Tibor: „Public library”- csata 1968-ban avagy először Sallai István Közművelődési könyvtárügyünk fejlődési iránya c. OKDT-előterjesztésének kor- és szakmatörténeti dokumentumként való publikálásához. In: Könyvtári Figyelő 45. évf. 1999. 2. sz. 240-243 p. http://epa.oszk.hu/00100/00143/00030/futala_h.html 2012.03.01.

¹⁴ Ugyanott.

¹⁵ Sipos Anna Magdolna: „...hogyan eljuthasson a művelődés... Id.m.; Uő. „...ha könyvet nem adunk a nép kezébe... Id.m.; Uő. „...hogyan az ország minden lakosa egyformán olvasnivalóhoz jusson...” In: Koltai Zsuzsa (szerk): Kulturális valóságismeret és EKF 2010. 35 éves a pécsi kultúráközvetítő képzés. Tudományos konferencia és emlékülés. 2011. 444-454 p. [CD-Rom]

a két közkönyvtári modell közt kialakuló különbségek pedig az országok könyvtárügyében is eltéréseket eredményeztek. Angliában és Amerikában hamar felismerték, hogy melyik úton kell elindulniuk. A public library modell jelentette a kiinduló pontot, a koncepcionális alapot; ezt követően már szinte csak annak fejlesztésére és aktualizálásra volt szükség. A szinte folyamatosnak nevezhető progresszív, a gazdag innováción alapuló fejlődés még ma is tart, bár ezeket az országokat sem kerülték, kerültek el azok a problémák, amelyek a nemzeti könyvtárügyükre is hatással lehetnek, ám ennek ellenére a szemlélet adott. Ezzel szemben Magyarországon folyamatos útkeresés állt és áll még fent ma is, így elmarad a biztos alapokon történő építkezés.

Nem szándékunk, hogy mintegy versenyt kreáljunk a public library és a népkönyvtári modell között, és főként nem mondhatjuk azt, hogy az egyik jobb vagy rosszabb a másiknál, hiszen két különböző szemléletmódról beszélünk. Bár az kétségkívül igaz, hogy a public library modell sokkal rugalmasabb, ezáltal sokkal könnyebben tart lépést a világban megjelenő változásokkal. Talán éppen ebből adódik, hogy az angolszász területeken és Skandináviában még ma is egyértelműen felfedezhetjük a XIX. századi public library modell ismertetőjegyeit, valamint, hogy könyvtáraknak továbbra is fontos szerepük van az ország lakóinak életében.

A kutatásomban én sem szerettem volna versenyhelyzetet kialakítani a három ország között, csupán azt vizsgáltam, amint azt a címben is olvashatjuk, hogy a szemlélet vagy a lehetőség korlátjai okozzák a különbséget az országok közkönyvtárai között. Az előfeltevéseim és a kérdésekre kapott válaszok igazolták a hipotézisemet, mely szerint a két közkönyvtári modell hatásai ma is érzékelhetőek a könyvtárak szolgáltatásain és szemléletükön. Így megállapítható, hogy valóban érezhetjük a népkönyvtári modell szemléletéből adódó sajátosságokat Magyarországon, azonban az is tény, hogy public library jegyei is jelen vannak. Ám még mindig azt tapasztalhatjuk, hogy a hazai könyvtárak szolgáltatásai inkább az iránymutatást, mintsem az igényekhez rugalmasan alkalmazkodó szemléletmódot képviselik. Talán nem vagyunk messze az igazságtól, legalábbis ezt igazolja kutatásunk, hogy ebben mintegy visszatükröződik a népkönyvtári modell kialakulására és működésére ható aufklárizmus, ami amellet, hogy kétségtelenül megcélozta a köznevelést, a tömegek műveltségi színvonalának fejlesztését, ám egyben nagyon szigorúan behatárolta annak tartalmát. Meghatározta: mit tanuljanak, mit tanulhatnak az emberek. Bár mára elhalványult a szemléletmód, mégis vizsgálódásom az igazolta, hogy több szempontból érezhető annak hatása. Például abban, hogy nem engedik hozzá a felhasználót a linkgyűjtemények alakításához; nem kérdezik, hogy melyik bibliográfiára lenne szüksége digitálisan, hanem a könyvtárak, a könyvtárosok szubjektív döntései alapján végzik e munkát, továbbá – néhány példától eltekintve – a könyvajánlók nagyobb részének alakításában sem vehetnek részt a használók.

E metódusokkal szemben – a szolgáltató könyvtár szemléletéből következően – felmerül a kérdés: ki dönti el, ki tudhatja pontosan, milyen ismeretanyagra van szükségük a felhasználóknak? Azáltal, hogy a felhasználó nem kap helyet és beleszólást ezeknek a szolgáltatások fejlesztésébe sem, úgy tűnik mintha a könyvtár a valóságban mégsem lenne kíváncsi véleményükre, mintha fölöslegesen kérne iránymutatást a gyűjtemény fejlesztésébe, hiszen úgyszólván az intézmény tudja jobban, hogy mit akar az olvasó. Ezzel szemben Angliában és Amerikában megkönnyítik a saját munkájukat is azzal, hogy rábízják az olvasókra a könyvek ajánlását. Ahhoz sem ragaszkodnak, hogy a felhasználók csak a könyvtárban vegyenek részt olvasói közösségekben,

ellenkezőleg, igyekeznek minél több online és hagyományos olvasókör elérhetősegit is megadni, támogatni.

Bár egyre több rendezvénynek és programnak adnak otthont a hazai könyvtárak még mindig nem kapnak elég szabadságot a felhasználók. Továbbra is nagyon sok a nemzeti irodalommal és történelemmel fűszerezett programok száma, vagyis az úgynevezett hagyományos kulturális értékek közvetítése áll a fókuszban, és alig találkozhatunk a mindennapi élettel, életvitellel kapcsolatos kultúra terjesztési szándékával. Fontos megemlíteni az Új Magyarország Fejlesztési Terv keretében pályázható Társadalmi Megújulás Operatív Program (TÁMOP) jelentőségét, mely segítséget jelent a közkönyvtáraknak abban, hogy minél több programot biztosíthassanak a legszélesebb felhasználói körben. Azonban ne felejtsük el, hogy minden pályázat meghatározott címet visel, melyhez a programok kialakítása során alkalmazkodni kell. Ezáltal a könyvtáraknak széles, ám behatárolt körben kell mozogniuk. Ugyanakkor nem tagadható, hogy egyre több olyan példával találkozhatunk, melyek az angol közkönyvtárakban is népszerű szolgáltatások. Például Budapest és Nyíregyháza mellett Kecskeméten is működik a kölcsönözni kívánt dokumentumok házhoz szállítása, ugyanítt a Katona József Könyvtárban találkozhatunk a könyvtári egészségudvarral és a babák gondozására szánt külön helységgel. Az előbbi a könyvtár udvarában biztosít outfit kultéri sporteszközöket felnőttek és gyermekek számára egyaránt, míg utóbbi a kismamáknak teszi könnyebbé a könyvtárban eltöltött időt. Az egy éven aluliaknak babaolvasófüzetet ajándékozik a könyvtár, valamint neveléssel kapcsolatos szakirodalmi ajánló bibliográfiát készítenek.

Magyarországon másként értelmezik a világháló nyújtotta lehetőségek szerepét is. Vannak könyvtárak, amelyek kevés és gyakorta a mindennapokban lényegtelen információkat tesznek közzé. Ilyen például, amikor idézeteket és napi bölcsességeket írnak ki oldalaikra. Gyakran egyáltalán nem biztosított, hogy minden szolgáltatás leírását könnyen elérhetjük az oldalon, ezen kívül rendkívül kevés azon szolgáltatások száma, melyekhez nem szükséges kimozdulni otthonról. Ugyanilyen, ha még nem nagyobb problémát jelent az online információközvetítéshez való hozzáállás, valamint a közösségi tudás beépítésének hiánya a szolgáltatások közé. Úgy tűnik ugyanis, hogy a hazai közkönyvtárak mintha elfelejtenének élni a web 2.0-ás alkalmazások adta lehetőségekkel, melyek amellet, hogy ingyenes információs forrás és közvetítés kiterjesztést jelenthetnének, remek kiegészítő elemi lehetnének a könyvtárak tevékenységének. Sokan esnek abba a hibába, hogy regisztrálnak egy-egy közösségi oldalra, és azt hiszik máris közelebb kerültek nemcsak a beiratkozott használókhoz, hanem a közösségi oldal felhasználóihoz is.

A közösségi oldalak valóban a kapcsolattartásra épülnek és fontosak, azonban ez önmagában közel sem jelenthet megoldást abban, hogy nagyobb közönséget nyerjenek. Tévesen él az a felfogás az itthoni könyvtárakban, hogy az internetre felkerülő anyagok közül csak az lehet releváns, hiteles, amelyet könyvtárak és információs központok töltenek fel, jóllehet közismert, hogy az óvatosság indokolt. Mintha a magyar könyvtárak megfeledeztek volna arról, hogy ma az interneten egy olyan létező mozgalom zajlik, amelynek elsődleges alakítói és formálói maguk az emberek, valamint az egyes témák gondozása köré szerveződő csoportok, közösségek. E virtuális közösségek nagyon gyakran a társadalomtanult tagjai, akik megteremtik maguknak azt a virtuális teret a könyves blogok, webáruházak, közösségi oldalak, valamint egyéb művészeti témával és a világ kultúráival foglalkozó weboldalak formájában, ahol igényes keretek között osztják meg egymással tudásukat, élménye-

iket és tapasztalataikat. Külföldön jóval nyitottabbak arra, hogy ezeket az oldalakat kapcsolatba hozzák a közkönyvtárakkal. Ezt több féleképpen is megtehetik, például linkajánlóként teszik fel a honlapra, vagy maguk is felhasználóivá, tagjaivá válnak az oldalnak, esetleg saját maguk kezdeményezik a hasonló oldalak létrehozását a világhálón. Itthon a linkajánlók közt bújik meg egy-egy kevésbé ismert könyves blog címe, míg azok a blogok, melyeket közkönyvtárak építenek, többnyire csupán saját dokumentumaikat használják forrásanyagként. Hasonló módon építette blogját például a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, ami médiatárának az anyagait használta fel.

Az angol helyismereti gyűjtemények kezelésének, gondozásának gyakorlata is alátámasztja azt az állítást, mely szerint Magyarországon még nem eléggé kiterjedten, és más szemléletmóddal használják az internet adta lehetőségeket. Míg Angliában több városban eljutottak odáig, hogy a felhasználóval együtt végzik a helyismereti gyűjtemény gyarapítását és feltárását, melyeket az interneten is közzétesznek, addig itthon a könyvtárosok szűk rétege dönti el, hogy mit érdemes digitalizálni a helyismereti anyagokból és mit nem.

Ugyanakkor nemcsak a könyvtárak szolgáltatásaira volt hatással a népkönyvtári modell, hanem a könyvtár használóira is. Magyarországon a nyilvános könyvtárak létrejötte nem jelentette az ország teljes lakosságának felhasználói körét, ellenkezőleg, jóval szűkebb volt e kör, mint az angolszász területeken. A polgárság és később a munkásság sokáig nem volt rendszeres használója a közkönyvtáraknak, amikor pedig betértek a könyvtárakba, abban inkább kölcsönzésre alkalmas helyet láttak mintsem közösségi teret, rendezvényeket, ahol a város lakosainak jelentős része együtt töltheti a szabadidejét. Az évek, évtizedek során kialakuló élmények más és más igényeket eredményeztek a magyar felhasználókban, ezáltal más jelentőséget nyert számukra a könyvtárak szerepe. Mivel az emberek nem igazán ismerték a könyvtár közösségépítő, valamint a rekreációs lehetőségeit, hiszen gyakran a könyvtárak nem is kínáltak ilyeneket, így nem is tudtak élni azzal, hogy aktív részesei legyenek a könyvtárak és szolgáltatásaik fejlesztésének. Így az sem meglepő, hogy a könyvtárakat rendszeresen használók szűk köre ma, az interneten sem tud kialakítani virtuális közösségeket. Véleményünk szerint ez is hozzájárul ahhoz, hogy elenyésző azok száma, akik szívesen használják a közkönyvtárak online platformjait, így az ő aktivitásuk is kevés ahhoz, hogy valódi virtuális felhasználó közösség alakuljon ki. Még akkor is, ha néhány könyvtár, mint a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár és a nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár megpróbálnak könyves blogokat fenntartani.

A kutatás azt is bizonyította, hogy kétségkívül sokat számít az országok közt fennálló jelentős gazdasági, társadalmi különbség, mégsem kizárólag ez befolyásolja az adott társadalom könyvtárhasználati szokásait. A könyvtáraknak meg kell tanulniuk használni a marketing eszközeit a maguk és a szolgáltatásaik népszerűsítése végett, valamint igényt kell teremteniük a polgárságban a könyvtárhasználatra. A tanulmány újszerű szemszögből vizsgálja a közkönyvtárak szolgáltatásait, bár a múlt ismeretei alapján kutattam a jelenkor problémáit, mégsem jelent elavult megközelítést. Hiszen a könyvtárügyi eseményeket látva is tapasztalhatjuk, hogy valójában a magyar könyvtáros szakma képviselői sem voltak és ma sincsenek maradéktalanul megelégedve a hazai közkönyvtárügy működési mechanizmusával, a szolgáltatások minőségével.

A két közkönyvtári modell szemléleti sajátosságai sokkal többet jelentettek pusztán irányelveknél, hiszen gyakran ezek jóval erősebben határozták meg az ország könyvtárpolitikáját és a társadalom könyvtárról alkotott véleményét. A kutatás hasznosíthatósága abban rejlik, hogy az eredményekből levonható konzekvenciák alapján felismerjük: milyen szemléletmód szerint akarjuk és tudjuk alakítani a hazai közkönyvtárügyet. Képesek vagyunk-e egy új szemléletmódot magunkévá tenni, képviselni, amit nem erőltetünk magunkra, és amit a hosszútávon megtérülő eredmények fognak jellemezni. Vagy nem veszünk tudomást róla és meghagyjuk azt az emberekben élő képet, miszerint a könyvtár nem több az emberi ismeretanyagot magában foglaló dokumentumok gyűjtő- és kölcsönző helyénél.

Bibliográfia

Könyv, könyvrészlet, tanulmány

A Library Policy for Europe : Wiener Erklärung. EBLIDA – NAPLE Forum 2009.

http://conference.bvoe.at/docs/Vienna_Declaration_Deutsch_final_hp.pdf

(2012. 12. 19.)

Ferenczi Zoltán: A könyvtáran alapvonalai. Bp.: Athenaeum, 1903. 240 p. Digitalizált változata elérhető a <http://digitalia.tudaskozpont-pecs.hu/?p=3146> URL címen keresztül (2012.02.06.)

Council of Europe – EBLIDA : Guidelines on Library Legislation and Policy in Europe. Strasbourg, EBLIDA, 2000.

Leitner, Gerald: „A Library Policy for Europe”. Bericht zur Internationalen Bibliothekskonferenz. 2009.

http://publikationen.bvoe.at/perspektiven/bp2_09/s2-7.pdf (2012. 12. 20.)

Sallai István: Közművelődési könyvtárügyünk fejlődési iránya : Előterjesztés az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 1968. évi június 19-i békéscsabai ülésére. In: Könyvtári Figyelő 45. évf. 1999. 2. sz. 244-255. p.

http://epa.oszk.hu/00100/00143/00030/sallai_h.html (2012.03.02.)

Sipos Anna Magdolna: A Magyar Könyvszemléletől Ferenczi könyvtáranáig. A magyar könyvtári szakirodalom hivatkozásainak és szakirodalmi szemlézésének vizsgálata a magyar könyvtárügy kialakulásának évtizedeiben, 1876-1920-ig. Kézirat. 2012. 13. p.

Sipos Anna Magdolna: Egységesülő Európában egységes könyvtárügy : Az Európai integráció és a könyvtárak jogi szabályozása. Előadás a Magyar Könyvtárosok Egyesülete 43. Vándorgyűlés (Tanulás, tudás, műveltség – Könyvtárosok a jövő szolgálatban) Jogi Szekciójában 2011. július 15-én

<http://vandorgyules.tudaskozpont-pecs.hu/node/754> (2011.07.15.)

Sipos Anna Magdolna: „...ha könyvet nem adunk a nép kezébe, nem képes magát tovább művelni...” In: Németh Balázs (szerk.): Andragógiai kutatások és fejlesztések : Tisztelgő tanulmánykötet Koltai Dénes egyetemi tanár tudományszervezői és kutatói munkássága előtt. Pécs: PTE FEEK, 2012. 303- 314. p.

Sipos Anna Magdolna: „...hogyan az ország minden lakosa egyformán olvasnivalóhoz jusson...” In: Koltai Zsuzsa (szerk.): Kulturális valóságismeret és EKF 2010 : 35 éves a pécsi kultúrákötvetítő képzés. Tudományos konferencia és emlékülés. 2011. 444-454. p. [CD-Rom]

Sipos Anna Magdolna: „...hogyan eljuthasson a művelődés legelső eszköze, a jó könyv minden magyarhoz, aki olvasni tud és olvasni szeretne.” In: Sipos Anna Magdolna, Zalay Szabolcs, Mészárosné Szentirányi Zita (szerk.): A kultúra anatómiája, a kultúra anatómusa. Tanulmánykötet a 65 éves Agárdi Péter tiszteletére. Pécs: PTE-FEEK, 2011. 231-266. p.

Folyóiratcikkek, időszaki kiadványokban közzétett írások

Ferenczi Zoltán: A nép – és városi közkönyvtárakról. In: Múzeumi és Könyvtári Értesítő (1907-1918) 1907. 1. füzet 13-18. p. Digitalizált változata elérhető a

<http://digitalia.tudaskozpont-pecs.hu/?p=2927> URL címen keresztül (2012.02.08.)

- Ferenczi Zoltán: A népkönyvtárak nemei. In: Múzeumi és Könyvtári Értesítő (1907-1918) 1907. 3-4. füzet 155-163. p. Digitalizált változata elérhető a <http://digitalia.tudaskozpont-pecs.hu/?p=2927> URL címen keresztül (2012.02.09.)
- Ferenczi Zoltán: Népkönyvtárak, vándorkönyvtárak, ezek szervezése és az eseteli könyvtárak kérdése. In: Az 1907. évi szabadtanítási kongresszus naplója. Bp.-Pécs: Dialóg Campus Kiadó, 1997. 352-379. p.
- Futala Tibor: „Public library”- csata 1968-ban avagy előszó Sallai István Közművelődési könyvtárügyünk fejlődési iránya c. OKDT-előterjesztésének kor- és szakmatörténeti dokumentumként való publikálásához. In: Könyvtári Figyelő 45. évf. 1999. 2. sz. 240-243. p. http://epa.oszk.hu/00100/00143/00030/futala_h.html (2012.03.01.)
- Katsányi Sándor: Párhuzamos életrajzok. Gulyás Pál, Szabó Ervin és a korszerű közkönyvtár gondolatának kibontakozása. In: Könyvtári Figyelő 41. évf. 1995. 2. sz. 199-209. p. http://ki.oszk.hu/kf/kfarchiv/1995/2/katsanyi_h.html (2011.07.20)
- Leitner, Gerald: Könyvtári törvények Európában – közös európai könyvtárpolitika kialakítása felé. In: Könyvtári Figyelő 54. évf. 2008. 3. sz. 447-480. p.
- Leitner, Gerald: Für eine europäische Bibliothekspolitik. Bericht zur Internationalen Bibliothekskonferenz „A Library Policy for Europe“. In: Bibliothek : Forschung und Praxis. Wien. 33. évf. 2009. 3. sz. 375-378. p.
- Sallai István: Közművelődési könyvtárügyünk fejlődési iránya. (Előterjesztés az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács 1968. évi június 19-i békéscsabai ülésére). In: Könyvtári Figyelő 45. évf. 1999. 2. sz. 244-255. p. http://epa.oszk.hu/00100/00143/00030/sallai_h.html (2012.03.02.)
- Schleihagen, Barbara: Bibliotheksgesetze in Europa : Mittel politischer Steuerung und Gestaltung. In: Bibliothek : Forschung und Praxis 32. évf. 2008. 1. sz. 14-20. p.
- Sonnevend Péter: A könyvtár és az olvasó szövetsége. In: Könyvtári Figyelő 55. évf. 2009. 4. sz. 726-730. p.
- Sonnevend Péter: Az angolszász közkönyvtár létrejötte. Az 1850-es törvény születése és végrehajtása. In: Könyv, könyvtár, könyvtáros 12. évf. 2003. 11. sz. 37-54. p. <http://ki.oszk.hu/3k/19972006/valcikkek/valcikkek0311/sonne.html> (2011.07.22.)
- Tóth Gyula: Áttörések. A public library megjelenése, első térhódítása Magyarországon. In: Könyvtári Figyelő 45. évf. 1999. 2. sz. 223-235. p.